

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
CZU 343.6 (043.2)

URSU Daniela

**RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU TORTURĂ,
TRATAMENT INUMAN SAU DEGRADANT**

Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Chișinău, 2017

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Drept Penal al
Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova

Conducător științific:

BRÎNZA Sergiu, doctor habilitat în drept, profesor universitar,
specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Referenți oficiali:

1. **TOADER Tudorel**, doctor în drept, profesor universitar (România)
2. **BERLIBA Viorel**, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar

Componenta Consiliului Științific Specializat:

1. **ULIANOVSKI Xenofon**, *președinte*, doctor habilitat în drept,
profesor universitar
2. **STATI Vitalie**, *secretar științific*, doctor în drept, conferențiar
universitar
3. **CUȘNIR Valeriu**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
4. **GHEORGHITĂ Mihai**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
5. **EȘANU Adriana**, doctor în drept, conferențiar universitar
6. **VIZDOAGĂ Tatiana**, doctor în drept, conferențiar universitar
7. **GRAMA Mariana**, doctor în drept, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc la „17” iunie 2017, ora 11:00, în ședința
Consiliului Științific Specializat D 30.554.01 – 01 din cadrul Universității
de Stat din Moldova (MD 2009, Republica Moldova, mun. Chișinău,
str. A.Mateevici, 60, bloc IV, aula 222).

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate pe pagina Web a
CNAA (<http://www.cnaa.md>), la Biblioteca Universității de Stat din
Moldova și la Biblioteca Națională a Republicii Moldova.

Autoreferatul a fost expediat la „12” mai 2017.

*Secretar științific al
Consiliului Științific Specializat,
dr., conf. univ.*

STATI Vitalie

*Conducător științific,
dr. hab., prof. univ.*

BRÎNZA Sergiu

Autor:

URSU Daniela

© Ursu Daniela, 2017

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Abordarea juridico-penală a infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant prezintă, fără ezitare, un interes deosebit în plan științific, dat fiind remanierea legislativă operată prin Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.252 din 08.11.2012 [5], remanieri datorate criticilor din partea mecanismelor internaționale și regionale pentru apărarea drepturilor omului. Necesitatea unei asemenea abordări este punctată mai ales de dinamica răspândirii numitelor infracțiuni și a violărilor constatate de către instanța europeană în cauzele moldovenești în raport cu art.3 din CoEDO [4] – „Interzicerea torturii”, care ocupă locul doi după cauzele vizând încălcarea art.6 din CoEDO – „Dreptul la un proces echitabil”. Numai în anul 2016 CtEDO a constatat violarea art.3 din CoEDO în 9 cauze împotriva Republicii Moldova. Acești indici atestă că deși au fost operate numeroase amendamente orientate spre: combaterea torturii, tratamentul inuman sau degradant, relele tratamente incriminate la art.166¹ CP RM [3] fiind încadrate în categoria infracțiunilor imprescriptibile; consacrarea inadmisibilității amnistierii și grațierii pentru comiterea acestor infracțiuni; majorarea pedepsei sub formă de închisoare, pentru a preîntâmpina suspendarea condiționată a executării pedepsei ori, după caz, liberarea de răspundere penală; majorarea pedepsei sub forma privării de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate, pentru a exclude posibilitatea agenților statului care au săvârșit tortura, tratamentul inuman sau degradant de a avea acces la funcții publice pe perioade mai lungi de timp etc., dar și modificarea propriu-zisă a preceptului incriminator, aceste amendamente nu s-au dovedit a fi eficiente. Din considerentele relevate, se prezintă ca vitală efectuarea unei cercetări substanțiale a caracteristicilor definitorii ale bazei incriminatoare în materie de tortură, tratament inuman sau degradant, suprapunerea acestora cu practica existentă și formularea de propuneri menite să optimizeze nu doar modelul incriminator prevăzut la art.166¹ CP RM, dar și practica de aplicare a acestuia. Cercetarea se impune mai cu seamă în contextul în care actualmente există o practică judiciară națională neuniformă referitoare la aprecierea juridico-penală a torturii, tratamentul inuman sau degradant comise de către polițiști. Context în care în unele cazuri se reține la încadrare una dintre variantele-tip ale numitelor infracțiuni, dat fiind că polițistul este conceput drept persoană publică, iar în alte cazuri soluția este una dintre variantele agravate prevăzute la lit.e) alin.(2) sau, după caz, la lit.e) alin.(4) art.166¹ CP RM, pe fundalul concepției polițis-

tului drept persoană cu funcție de răspundere. Nu putem să nu remarcăm că neuniformitatea soluției de încadrare este rezultatul instituirii unor standarde duble în legea penală; or, reieșind din litera legii (art.123 alin.(1) și alin.(2) CP RM), polițistul este atât persoană publică, cât și persoană cu funcție de răspundere. Această problemă și-a găsit nu doar reflecție în teza de doctorat, dar și soluții concrete, care, sperăm, să fie utile legiuitorului, subiecților oficiali îndrituiți cu aplicarea legii penale, doctrinarilor și (de ce nu?) formabililor în contextul instruirii profesionale inițiale și continue.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Printre cei mai de văză oameni de știință care au cercetat tortura, tratamentul inuman sau degradant din perspectiva dreptului penal material, viziunile și exegezele cărora au constituit baza științifico-teoretică a tezei, se numără: S.Brînza, V.Stati, A.Bolocan-Holban, A.Eșanu, I.Mărgineanu, Gh.Ulianovschi (*Republica Moldova*); C.Butiuic, T.-C. Medeanu (*România*); G.Iu. Gladchih, I.Dvoreanskov, R.S. Ciobanean (*Federația Rusă*) etc. Totuși, nivelul de elaborare a concepției științifice privind răspunderea penală pentru tortură, tratament inuman sau degradant nu poate fi recunoscut ca fiind temerar, motiv din care se impune suplinirea acestui gol prin elaborarea unei baze conceptuale care ar descrie la nivel teoretic: algoritmul de aplicare a art.166¹ CP RM în procesul de încadrare juridică; mecanismul de manifestare a urmărilor prejudiciabile ale infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant, inclusiv în ipoteza evoluării acestora drept infracțiuni complexe; modalitățile faptice ale relexorilor tratamente incriminate în art.166¹ CP RM desprinse din jurisprudența CtEDO în materie; procesele psihice semnalate de legiuitor pentru a se reține la încadrare una dintre infracțiunile prevăzute la art.166¹ CP RM; soluțiile de ajustare a cadrului incriminator în materie de tortură, tratament inuman sau degradant la standardele europene etc.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul tezei de doctorat constă în elaborarea concepției științifico-practice privind răspunderea penală pentru tortură, tratament inuman sau degradant, fapte prejudiciabile incriminate la art.166¹ CP RM, în accepțiunea aspectelor *de lege lata* și *de lege ferenda*. Pentru atingerea scopului trasat, sunt propuse următoarele *obiective*: cercetarea tezelor teoretice ale oamenilor de știință din țară și de peste hotare care au supus investigației infracțiunile de tortură, tratament inuman sau degradant; determinarea naturii juridice a torturii, tratamentul inuman sau degradant și fundamentarea criminalizării acestora; analiza juridico-penală a elementelor constitutive și a elementelor circumstanțiale agravante ale

infracțiunilor prevăzute la art.166¹ CP RM; desemnarea plenară și precisă a tuturor subiecților speciali ai relexelor tratamente pe care i-a avut în vedere legiutorul prin modelul incriminator *de lege lata*; verificarea respectării de către legiutor a principiului legalității incriminării, dat fiind că în art.166¹ CP RM lipsesc definiții explicite ale torturii, tratamentului inuman sau degradant; evidențierea modalităților faptice ale actelor de tortură, tratament inuman sau degradant prin raportare la jurisprudența CtEDO și la practica judiciară națională; sintetizarea asemănărilor între și a deosebirilor dintre infracțiunile prevăzute la art.166¹ CP RM și unele fapte penale conexe; soluționarea problemelor de încadrare ce derivă din concurența de norme penale și concursul de infracțiuni, privite în raport cu art.166¹ CP RM; cercetarea practicii judiciare referitoare la tragerea la răspundere penală pentru tortură, tratament inuman sau degradant, interpretarea legii penale în cauze concrete și identificarea erorilor admise la aplicarea incriminării prevăzute la art.166¹ CP RM; conturarea neajunsurilor ce marchează prevederea de la art.166¹ CP RM și formularea de propuneri menite să contribuie la îmbunătățirea calitativă a cadrului incriminator în materie.

Metodologia cercetării științifice. În procesul investigației au fost utilizate astfel de metode, precum: analitică, exegetică, sistemică, istorică, dialectică, prospectivă, comparativă, logico-juridică, metoda demonstrației etc.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute derivă din modalitatea de abordare a investigației infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant prin prisma interdisciplinarității și a interferenței domeniilor de drept incidente, dar mai ales prin consolidarea reconcilierii prevederilor incriminatoare naționale cu aspectele doctrinare, precum și cu practica națională de urmărire penală și cu cea judiciară, cu instrumentele internaționale și regionale și cu mecanismele care le pun în acțiune. Privită în ansamblu, cercetarea întreprinsă constă într-o încercare, în premieră absolută pentru Republica Moldova, de a realiza la nivel de teză de doctorat o investigație complexă a răspunderii penale pentru faptele prejudiciabile incriminate la art.166¹ CP RM și, mai ales, **de a soluționa problema științifică** constând în fundamentarea reconceptualizării incriminării torturii, tratamentului inuman sau degradant prin Legea nr.252 din 08.11.2012, fapt ce a determinat perceperea naturii juridice și a sferei de incidență a faptelor prevăzute la art.166¹ CP RM, în vederea creării premiselor teoretice de calificare corectă a respectivelor infracțiuni de către subiecții de aplicare în concret a legii penale. De asemenea, au fost soluționate și unele probleme facultative care sunt insuficient tratate sau în genere nu sunt reflectate în literatura de spe-

cialitate. Astfel, cu titlu de noutate absolută, rezultatele științifice obținute în urma investigațiilor efectuate și înaintate spre susținere constau în:

- 1) Circumstanțierea gradului de compatibilizare între art.166¹ CP RM și mecanismele internaționale și regionale pentru apărarea drepturilor omului;
- 2) Elaborarea unui algoritm de încadrare juridică a faptelor în acord cu art.166¹ CP RM;
- 3) Demonstrarea, în baza studiului empiric, că „pragul minim de gravitate” presupunând criteriul de delimitare între relele tratamente incriminate la art.166¹ CP RM nu este o ficțiune juridică, acesta fiind utilizat în soluționarea respectivelor cauze penale de către instanțele naționale;
- 4) Interpretarea proceselor psihice declanșate în cadrul mecanismului infracțional al actelor de tortură, tratament inuman sau degradant și verificarea coerenței dintre vinovăția consacrată pentru preceptele incriminatoare de la alin.(1) și alin.(2) art.166¹ CP RM, pe de o parte, și jurisprudența CtEDO, pe de altă parte;
- 5) Raționalizarea extinderii cercului de subiecți ai infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant prin Legea nr.252 din 08.11.2012 și desemnarea sferei de extindere în raport cu aceștia, în special prin reliefarea conținutului exact al sintagmei „persoana care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice”;
- 6) Justificarea diferențierii răspunderii penale pentru actele de tortură, tratament inuman sau degradant în raport cu fiecare dintre elementele circumstanțiale agravante prevăzute la alin.(2) și alin.(4) art.166¹ CP RM și etalarea condițiilor în care devin operabile numitele circumstanțe;
- 7) Elucidarea criteriilor de delimitare a infracțiunilor prevăzute la art.166¹ CP RM de unele infracțiuni adiacente, precum cele de la art.150, 309, 328 CP RM, dar și disocierea acestora de influența coercitivă legală;
- 8) Soluționarea problemelor referitoare la concurența de norme penale și concursul de infracțiuni, privite în raport cu calificarea faptei conform art.166¹ CP RM;
- 9) Etalarea propunerilor *de lege ferenda* în raport cu cadrul incriminator al art.166¹ CP RM, orientate spre înlăturarea deficiențelor tehnico-juridice de care suferă norma în cauză.

În vederea eliminării carențelor ce marchează norma de la art.166¹ CP RM, au fost formulate următoarele propuneri *de lege ferenda*: 1) completarea alin.(1) art.166¹ CP RM cu cuvintele „sau din imprudență”, care să urmeze după sintagma „cauzarea intenționată”; 2) înlocuirea, în prevederea de la alin.(3) art.166¹ CP RM, a cuvintelor „cu scopul de a” prin „în special cu scopul de a”; 3) excluderea sintagmei „de o persoană cu funcție de răspundere” din lit.e) alin.(2) și lit.e) alin.(4) art.166¹ CP RM; 4) completarea lit.g) alin.(2), respectiv, a lit.g) alin.(4) art.166¹ CP RM, astfel încât după cuvântul „sinuciderea” să urmeze „ori tentativa de sinucidere a”.

Semnificația teoretică a lucrării se explică prin analiza complexă a temeiului real al răspunderii penale pentru actele de tortură, tratament inuman sau degradant incriminate la art.166¹ CP RM, precum și a temeiului juridic al răspunderii pentru infracțiunea corespunzătoare, constând în componentele de infracțiune, fiind relevate unele aspecte care au fost tratate doar tangențial sau care au fost chiar omise în literatura de specialitate. *Per ansamblu*, studiul realizat reprezintă o bază conceptuală care descrie la nivel teoretic: algoritmul de aplicare a art.166¹ CP RM în procesul de încadrare juridică; mecanismul de manifestare a urmărilor prejudiciabile ale infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant, inclusiv în ipoteza evoluării acestora drept infracțiuni complexe; modalitățile faptice ale relelor tratamente incriminate în art.166¹ CP RM desprinse din jurisprudența CtEDO în materie; procesele psihice semnalate de legiuitor pentru a se reține la încadrare una dintre infracțiunile prevăzute la art.166¹ CP RM; soluțiile de ajustare a cadrului incriminator în materie de tortură, tratament inuman sau degradant la standardele europene etc.

Valoarea aplicativă a lucrării rezidă în posibilitatea utilizării exegezelor, concluziilor și recomandărilor teoretice prezentate în lucrare la cercetarea ulterioară a infracțiunii prevăzute la art.166¹ CP RM, în vederea soluționării controverselor privind încadrarea juridică a torturii, tratamentului inuman sau degradant în situații atipice; în elaborarea recomandărilor pentru practica de urmărire penală și cea judiciară menite să contribuie la soluționarea unor probleme de interpretare ce rezultă din generalitatea textelor de lege prevăzute la alin.(1) și alin.(3) art.166¹ CP RM, dar și la uniformizarea practicii judiciare, prin aceasta facilitând actul de înfăptuire a justiției și asigurând predictibilitatea acestuia. De asemenea, rezultatele investigației pot să-și găsească utilizare în procesul de instruire a studenților și masteranzilor facultăților de drept, dar și în procesul de formare continuă a procurorilor, judecătorilor și a altor persoane care contribuie la înfăptuirea justiției, precum și în procesul de legiferare.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere: a fost circumstanțiat gradul de compatibilizare între art.166¹ CP RM și mecanismele internaționale și regionale pentru apărarea drepturilor omului; a fost argumentată extinderea cercului de subiecți ai infracțiunilor prevăzute la art.166¹ CP RM prin Legea nr.252 din 08.11.2012 [5] și a fost desemnată sfera de extindere în raport cu aceștia, în special prin reliefaarea conținutului exact al sintagmei „*persoana care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice*”; au fost soluționate problemele referitoare la concurența de

norme penale și concursul de infracțiuni, privite în raport cu calificarea faptei conform art.166¹ CP RM.

Implementarea rezultatelor științifice își găsește oglindire în procesul de instruire a studenților, masteranzilor din cadrul instituțiilor de învățământ superior cu profil juridic, dar și în activitatea practică a organelor de drept.

Aprobarea rezultatelor. Concluziile de bază și recomandările formulate în teză sunt reflectate în cadrul a 10 publicații științifice. În același timp, unele viziuni, teze teoretice, exegeze, concluzii și recomandări constituind rezultatul investigației au fost prezentate la: Conferința științifică internațională cu genericul „Rolul științei și educației în implementarea Acordului de Asociere la Uniunea Europeană”, eveniment dedicat aniversării a 60 de ani ai academicianului Valeriu Canțer (Chișinău, 5 februarie 2015); Conferința științifică internațională cu genericul „Perspectivele și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației” (Cahul, 5 iunie 2015); Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (Chișinău, 10-11 noiembrie 2015); Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (Chișinău, 28-29 septembrie 2016).

Publicații la tema tezei: 10 lucrări științifice.

Volumul și structura tezei: Introducere; 3 capitole ce cuprind 16 subcapitole; concluzii generale și recomandări; bibliografia din 247 titluri; declarația privind asumarea răspunderii; CV-ul autorului.

Cuvinte-cheie: tortură, tratament inuman, tratament degradant, durere, suferință fizică, suferință psihică, demnitate umană, intimidare, exercitare de presiuni, motiv de discriminare.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** se argumentează actualitatea și importanța temei cercetate, sunt specificate scopul și obiectivele tezei, este reflectată noutatea științifică a rezultatelor obținute, precum și problema științifică importantă în domeniul de cercetare. Tot aici este determinată semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, fiind etalată aprobarea rezultatelor și descris sumarul capitolelor tezei.

În **Capitolul 1 „Studiu teoretico-normativ privind tortura, tratamentul inuman sau degradant”**, alcătuit din trei subcapitole, se realizează o examinare a materialelor științifice publicate în țară și peste hotare, dedicate problemelor privind răspunderea penală pentru tortură, tratament inuman

sau degradant, fiind scoasă în evidență contribuția doctrinei în elucidarea temeiului real și a temeiului juridic ale răspunderii penale pentru infracțiunile prevăzute la art.166¹ CP RM.

În rezultatul analizei doctrinei, autorul ajunge la concluzia că, datorită semnificației și gradului de răspândire a torturii, tratamentului inuman sau degradant, oamenii de știință au efectuat multiple cercetări axate preponderent pe aplicarea art.3 din CoEDO, respectiv a reperelor jurisprudențiale ale CtEDO, mai puțin fiind valorificate aspectele juridico-penale ale relexor tratamentelor. Cea de-a doua constatare pe care o desprinde autorul din studiul *per ansamblu* a materialelor științifice constă în aceea că analiza infracțiunii de tortură primează asupra investigării tratamentelor inumane sau degradante. Interesul științific față de infracțiunea de tratament inuman sau degradant a apărut odată cu incriminarea distinctă a acesteia (alin.(1) art.166¹ CP RM). Totuși, lucrările științifice dedicate acestui subiect sunt numeric reduse. Or, nu există o monografie sau anumite studii consistente, decât câteva publicații tangențiale în care este interpretat conținutul elementelor componentei infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.166¹ CP RM.

Cel mai polemit aspect în raport cu tematica de cercetare ține de maniera legiuitorului de a disloca relexor tratamente într-un anumit capitol. Reieșind din această polemică, ținând cont și de realitatea juridică a cadrului incriminator național, se deduce că în literatura de specialitate problema științifică de importanță majoră constă în fundamentarea reconceptualizării incriminării torturii, tratamentului inuman sau degradant prin Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.252 din 08.11.2012. *A priori*, soluționarea acestei probleme va facilita perceperea naturii juridice și a sferei de incidență a faptelor prevăzute la art.166¹ CP RM, în vederea creării premiselor teoretice de calificare corectă a respectivelor infracțiuni de către subiecții de aplicare în concret a legii penale. Direcțiile de soluționare a problemei științifice de importanță majoră sesizate – fundamentarea reconceptualizării incriminării torturii, tratamentului inuman sau degradant prin Legea nr.252 din 08.11.2012 – au fost orientate spre: nuanțarea jurisprudenței CtEDO și coraportarea acesteia conținutului normativ *de lege lata*; analiza Notei informative la Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.252 din 08.11.2012; interpretarea dispozițiilor art.166¹ CP RM în cauze concrete, prin elaborarea unui algoritm de încadrare juridică; argumentarea clară, completă și convingătoare a limitelor aplicării răspunderii penale în conformitate cu art.166¹ CP RM; abordarea evoluției incriminării relexor tratamente pe teritoriul actual

al Republicii Moldova; studierea unor modele incriminatoare ale faptelor de tortură, tratament inuman sau degradant în conformitate cu legislația altor state etc.

În altă ordine de idei, în literatura de specialitate nu găsim investigații temeinice destinate relevării particularităților subiectului infracțiunilor investigate; o atenție sumară s-a acordat consemnării și argumentării incidenței obiectului juridic secundar ocazional; nu s-a făcut o analiză privind circumstanțierea gradului de compatibilizare a textului de lege prevăzut la art.166¹ CP RM cu cerințele de legalitate la nivel de incriminare ce decurg din jurisprudența CtEDO și, nu în ultimul rând, a fost superficial investigată practica judiciară în materie. Considerând că aceste segmente de investigație sunt de o importanță primordială în contextul infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant, autorul a acordat o atenție sporită problemelor consemnate. Totodată, s-a pornit și de la ideea că o cercetare lipsită de aspectul practic nu va putea răspunde necesităților sociale și juridice care derivă din materialitatea faptelor prejudiciabile de tortură, tratament inuman sau degradant, rămânând o lucrare fără substanță. Dar, cel mai semnificativ este faptul că nu există în doctrina națională studii temeinice care ar soluționa anumite probleme ce țin de Partea Generală a Dreptului penal în contextul stabilirii răspunderii pentru infracțiunile prevăzute la art.166¹ CP RM, și anume: nu au fost explicate regulile concurenței de norme și ale concursului de infracțiuni, privite în raport cu art.166¹ CP RM; nu s-a acordat o atenție suficientă activității infracționale neconsumate; nu au fost specificate ipotezele în care făptuitorul s-ar afla în eroare referitor la unele aspecte de ordin obiectiv sau subiectiv; nu au fost valorificate pe deplin semnele facultative ale laturii obiective a infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant; nu au fost determinate plenar limitele și conținutul exact al valorilor sociale apărute împotriva actelor de tortură, tratament inuman sau degradant; nu a fost supusă polemicii raționalizarea vârstei de la care începe răspunderea penală pentru infracțiunile de la art.166¹ CP RM etc. În același timp, s-a remarcat că în literatura de specialitate autohtonă lipsește cu desăvârșire un studiu dogmatic în care ar fi relevate temeiul represiunii penale și formele pe care le îmbracă aceasta, așa cum ele au evoluat în timp în contextul unei permanente modificări a fenomenului relelor tratamente, după cum nu găsim o cercetare a evoluției incriminării torturii, tratamentului inuman sau degradant, avându-se în vedere cele trei modele incriminatoare ale torturii (art.101¹ CP RM în redacția din 1961

(abrogat); art.309¹ CP RM în redacția din 2002 (abrogat); art.166¹ CPRM în redacția din 2002 (în vigoare)).

Cercetarea segmentară a infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant pe care autorul a surprins-o în literatura de specialitate, semnificația ei științifică și practică la etapa actuală de dezvoltare a legii penale fundamentează încă o dată relevanța și importanța investigării acestor infracțiuni, atât sub aspect teoretic, cât și sub aspect aplicativ. În definitivă, direcțiile prioritare de cercetare care se impun în studiul de față vizează:

- *dintr-o perspectivă teoretică*: abordarea evoluției incriminării relexor tratamente pe teritoriul actual al Republicii Moldova și stabilirea factorilor care au condiționat remanieri legislative în plan incriminator; determinarea naturii juridice a faptelor prejudiciabile incriminate la art.166¹ CP RM; cercetarea unor modele de criminalizare a relexor tratamente, în vederea recepțării experienței pozitive a altor state în acest sens; nuanțarea jurisprudenței CtEDO și coraportarea acesteia la conținutul normativ *de lege lata*;

- *dintr-o perspectivă exegetică*: interpretarea dispozițiilor prevăzute la art.166¹ CP RM sub aspectul relevării elementelor constitutive obiective și subiective ale numitelor infracțiuni; interpretarea dispozițiilor art.166¹ CP RM în cauze concrete prin elaborarea unui algoritm de încadrare juridică; argumentarea clară, completă și convingătoare a limitelor aplicării răspunderii penale în conformitate cu art.166¹ CP RM; delimitarea infracțiunilor prevăzute la art.166¹ CP RM de unele fapte penale similare; soluționarea problemelor de încadrare ce derivă din concurența de norme penale și concursul de infracțiuni, privity în raport cu art.166¹ CP RM;

- *dintr-o perspectivă critică*: determinarea carențelor de care suferă cadrul incriminator în materia infracțiunilor prevăzute la art.166¹ CP RM; formularea recomandărilor de ajustare a cadrului incriminator în unison cu exigențele politicii penale la nivel european.

În cea de-a doua secțiune se pleacă de la premisa istorică a relexor tratamente, fiind conturată evoluția incriminării torturii, tratamentului inuman sau degradant în legea penală a Republicii Moldova, avându-se în vedere cele trei modele de incriminare incidente celor două legi penale, și anume: Codul penal în redacția din 1961 (modelul incriminator prevăzut la art.101¹ CP (abrogat)) și Codul penal în redacția din 2002 (modelul incriminator prevăzut la art.309¹, respectiv la art.328 alin.(2) lit.a) și c) CP RM (abrogat) și cel de la art.166¹ CP RM (în vigoare)). Tocmai datorită acestei analize istorico-comparative a reglementărilor penale ale Republicii Moldova, făcându-se referire și la unele modele de incriminare a torturii, tratamente-

lui inuman sau degradant în legislația altor state, pe de o parte, și sintetizării jurisprudenței CtEDO în materie, pe de altă parte, a fost ilustrată natura juridică și socială a acestor fapte prejudiciabile, din care s-au putut desprinde explicațiile de rigoare care au stat la baza remaniierilor legislative intervenite prin Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.252 din 08.11.2012, fiind soluționată cu această ocazie și problema științifică de importanță majoră. La concret, prin cercetarea instrumentelor și mecanismelor internaționale și europene, dar și din materialitatea faptei de tortură, tratament inuman sau degradant pe care o desprindem din ordinea juridică a Republicii Moldova, precum și din câmpul de aplicare a acestora, se ajunge la concluzia că numitele conduite acoperă diverse modalități prin care se lezează grav demnitatea umană, acestea constând în: recurgerea la forța fizică asupra persoanelor private de libertate; instituirea ori aplicarea unor pedepse corporale instituționalizate; uzul de tratament discriminatoriu; aplicarea tratamentului medical forțat etc. Din aceste rațiuni, incriminarea torturii, tratamentului inuman sau degradant în Capitolul III din Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova reprezintă cea mai potrivită soluție legislativă bazată pe interpretarea sistemică a legii penale [9, p.200]. Pe cale de consecință, *de lege lata*, nu există niciun impediment în susținerea faptului că valoarea socială protejată în plan principal prin incriminarea faptelor infracționale prevăzute la art.166¹ CP RM este reprezentată de demnitatea persoanei [10, p.107].

În același perimetru de cercetare, autorul explică că structura tehnico-legislativă specifică art.166¹ CP RM, presupunând incriminarea torturii, tratamentului inuman sau degradant în limitele aceluiași articol, are la bază rațiuni procesuale, astfel încât în ipoteza reîncadrării faptei în sensul atenuirii să se evite încălcarea dreptului la apărare al acuzatului, fiind o condiție esențială a echității procedurii (art.6 din CoEDO).

Capitolul 2 „Elemente constitutive ale infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant”, alcătuit din cinci subcapitole, are ca obiectiv cercetarea temeiului juridic al răspunderii penale pentru infracțiunile de tortură, tratament inuman sau degradant în variantele sale tip, în corespundere cu schema consacrată în știința dreptului penal național, presupunând analiza obiectului infracțiunii, a laturii obiective, a laturii subiective și a subiectului infracțiunii. Studiul întreprins debutează cu desemnarea *in toto* a valorilor sociale lezate în plan principal, dar și ocazional prin comiterea infracțiunilor investigate. Astfel, autorul demonstrează că în cazul infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(3) art.166¹ CP RM lezarea

relațiilor sociale care constituie obiectul juridic principal al infracțiunii – demnitatea persoanei – nu este posibilă decât prin încălcarea relațiilor sociale care constituie obiectul ei juridic secundar [13, p.28], care este reprezentat de integritatea fizică sau psihică a persoanei. Ocazional, prin comiterea torturii, tratamentului inuman sau degradant se poate aduce atingere în plan secund și altor valori sociale, precum: încrederea publică în activitatea organelor de drept, exercitarea corectă, fără abuzuri sau excese, a atribuțiilor de serviciu (caz în care conduita infracțională are la bază exercițiul autorității); cinstea (onoarea) persoanei; libertatea psihică (caz în care relele tratamente se comit prin amenințare); inviolabilitatea și libertatea sexuală a persoanei (caz în care tortura se realizează prin comiterea violului) etc. În același perimetru de cercetare dedicat obiectului infracțiunii se aduc argumente în favoarea alegației, potrivit căreia victimă a infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(3) art.166¹ CP RM poate fi oricare persoană (indiferent dacă împotriva ei a fost inițiată sau nu o procedură oficială ori dacă aceasta este penală sau are altă natură juridică), aflată în dominația faptuitorului, care nu este doar o autoritate publică veritabilă, dar și una asimilată. Pentru ca o terță persoană să fie considerată victimă a infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(3) art.166¹ CP RM, trebuie să existe o persoană care este supusă efectiv la tortură, tratament inuman sau degradant, astfel încât terțul să suporte o constrângere psihică, o intimidare ori presiuni morale. Constrângere condiționată de existența factorilor speciali, care amplifică suferința într-o măsură și într-un mod distinct de o tulburare emoțională ce poate fi considerată inevitabilă pentru persoana care asistă la aplicarea relelor tratamente, mai ales atunci când între acestea există legături de rudenie, de afinitate sau de prietenie.

În contextul laturii obiective, întâi de toate a fost verificată compatibilitatea dispozițiilor alin.(1) și alin.(3) art.166¹ CP RM cu principiul legalității incriminării. Astfel, se ajunge la concluzia că omisiunea de a opera cu o descriere amplă a faptelor prejudiciabile de tortură, tratament inuman sau degradant în instrumentarul incriminator național comportă avantajul de a nu limita subiecții oficiali de aplicare a legii penale în aprecierea unui tip de tratament ca inuman ori degradant, sau chiar ca tortură, fiind interpretat prin raportare la actualitate și, îndeosebi, la jurisprudența CtEDO, considerent din care prin aceste dispoziții nu se încalcă principiul legalității incriminării.

„Pragul minim de gravitate”, grație căruia tortura poate fi delimitată de tratamentul inuman, respectiv degradant, nu este o ficțiune juridică și

nici un concept teoretic fără aplicabilitate practică; or, reieșind din baza empirică a studiului valorificată de autor, la soluționarea cauzelor penale referitoare la relele tratamente instanțele naționale se conduc de criteriul nominalizat. Datorită analizei îndeosebi a jurisprudenței CtEDO, sunt expuse modalitățile faptice ale infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant, grație căreia se ajunge la identificarea semnelor distinctive dintre diverse rele tratamente, dar și la disocierea acestora de influența coercitivă legală. Se argumentează că tortura, tratamentul inuman ori degradant pot fi comise atât prin violență fizică, cât și prin violență psihică, deoarece natura relelor tratamente acoperă atât durerea fizică, cât și suferința psihică, ca urmări prejudiciabile specifice infracțiunilor investigate. Din modalitățile faptice propice infracțiunii prevăzute la alin.(3) art.166¹ CP RM rezultă că tortura este în toate cazurile o infracțiune violentă. *Per a contrario*, tratamentele inumane sau degradante pot fi și nonviolente; or, nealimentarea, neacordarea asistenței medicale de bază, în fond, nu implică violență, însă, datorită repercusiunilor asupra organismului victimei, aceste omisiuni pot genera durere și suferințe fizice ori psihice.

Prin exegeza întreprinsă a fost demonstrat că nu orice act de violență care provoacă dureri sau suferințe fizice ori psihice, inclusiv puternice, cade sub incidența alin.(1) sau alin.(3) art.166¹ CP RM. Distincția dintre relele tratamente incriminate la art.166¹ CP RM și influența coercitivă legală comisă de către persoana abilitată (acțiuni impuse de circumstanțele cauzei, având forță juridică legală, precum: reprimarea comiterii unei infracțiuni; reținerea persoanei; aplicarea măsurilor de influență disciplinară asupra condamnatului etc.) este raportată la principiul proporționalității cu toată exactitatea: nimic nu trebuie utilizat ce nu este justificat de scopul vizat.

Deși anumiți factori de ordin obiectiv pot să ne furnizeze informații utile în planul distingării sau constatării relelor tratamente incriminate la art.166¹ CP RM, modul, locul, timpul, ambianța, circumstanțele comiterii infracțiunii etc. reprezintă semne facultative ale laturii obiective a infracțiunilor de tortură, tratament inuman ori degradant [15, p.117].

O atenție deosebită se acordă delimitării infracțiunii de constrângere de a face declarații (art.309 CP RM) de infracțiunile prevăzute la alin.(1) și alin.(3) art.166¹ CP RM. În cazul infracțiunii prevăzute la art.309 CP RM, influența exercitată asupra psihicului victimei nu este producătoare de suferințe psihice; or, fiind o componentă de infracțiune formală, infracțiunea în cauză se consumă din momentul comiterii faptei prejudiciabile. *Per a contrario*, atât tortura, cât și tratamentul inuman sau degradant sunt compo-

nențe de infracțiuni materiale. Astfel, pentru a reține la încadrare tratamentul inuman sau degradant (alin.(1) art.166¹ CP RM) ori tortura (alin.(3) art.166¹ CP RM), amenințarea trebuie să fie întotdeauna producătoare de urmări prejudiciabile care se pot manifesta sub forma suferințelor psihice, în cazul torturii acestea fiind puternice. De aceea, dacă victima aflată în dependență față de făptuitor, având la bază exercițiul autorității publice, este constrânsă prin amenințare în scopul de a o determina să facă declarații, *alias* să presteze informații sau mărturisiri, nu suportă anumite urmări prejudiciabile, care afectează integritatea ei psihică, atunci cele comise alcătuiesc elementele componenței de infracțiune prevăzute la art.309 CP RM. Dimpotrivă, dacă în atare ipoteză amenințarea va fi producătoare de suferințe psihice puternice, cele comise vor fi încadrate în baza alin.(3) art.166¹ CP RM. Se remarcă că scopul de a obține informații sau mărturisiri poate fi comun și infracțiunii de tratament inuman sau degradant (alin.(1) art.166¹ CP RM). Faptul că în textul dispoziției de la alin.(1) art.166¹ CP RM acest scop nu este prevăzut nu-l exclude din sfera finalităților urmărite de făptuitor. Astfel privite lucrurile, dacă victima va fi supusă amenințărilor în scopul de a o determina să facă declarații (de a presta informații sau mărturisiri), care vor antrena suferințe psihice, dar care nu ating nivelul de intensitate și atrocitate specific torturii, cele săvârșite vor implica reținerea la încadrare a alin.(1) art.166¹ CP RM, fapta constituind un tratament degradant, dat fiind că tratamentul degradant este comportamentul orientat spre a produce suferință. Pornind de la similitudinile referitoare la semnele obiective și semnele subiective ale componenței de infracțiune care se impun în raport cu cele trei infracțiuni, se susține că, în raport cu ipoteza în care constrângerea este săvârșită de către o persoană publică (persoana care constată infracțiunea, ofițerul de urmărire penală), respectiv de către o persoană cu funcție de demnitate publică (procuror, judecător) prin amenințarea victimei aflate în dependență față de făptuitor, având la bază exercițiul autorității publice (bănuț, învinuit, inculpat, victimă (în sens procesual), parte vătămată, martor), amenințarea fiind producătoare de suferințe psihice, în scopul de a o determina să facă declarații, *alias* să presteze informații sau mărturisiri, poate fi invocată concurența dintre normele prevăzute la art.309 și la art.166¹ CP RM. Deoarece structura laturii obiective a infracțiunilor de tortură, tratament inuman și degradant este marcată și de urmări prejudiciabile, se deduce că constrângerea de a face declarații (art.309 CP RM) este o normă parte, iar tortura (alin.(3) art.166¹ CP RM), tratamentul inuman sau degradant (alin.(1) art.166¹ CP RM) reprezintă norme întreg, în

sensul art.118 CP RM [7, p.91]. Din atare rațiuni, dacă în rezultatul situației ipotetice descrise amenințarea va fi generatoare de urmări prejudiciabile care vor leza integritatea psihică, aplicând regula de calificare prevăzută la alin.(2) art.118 CP RM, cele comise se vor încadra doar în baza uneia dintre infracțiunile prevăzute la art.166¹ CP RM, ținându-se cont de pragul de gravitate al suferinței psihice cauzate.

Deoarece violul comis asupra persoanei aflate în custodia statului este apreciat în exclusivitate drept tortură, autorul își propune să soluționeze problema privind posibilitatea absorbției art.171 CP RM de prevederea de la alin.(3) art.166 CP RM. Se explică că această problemă derivă din conținutul prevederii de la lit.f) alin.(2) art.171 CP RM, unde legiuitorul a agravat răspunderea penală pentru viol în ipoteza comiterii acestuia cu o deosebită cruzime. Totuși, reținerea la încadrare a lit.f) alin.(2) art.171 CP RM este propice doar dacă cauzarea unor dureri sau suferințe fizice sau psihice puternice constituie unul dintre procedeele de realizare a violului de care uzează un subiect general, nu însă unul special, așa cum ni se prezintă în dispozițiile art.166¹ CP RM. Tocmai comiterea violului de către o persoană publică, o persoană care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice etc., victimei cauzându-i-se dureri sau suferințe fizice sau psihice puternice, este un caz particular în raport cu lit.f) alin.(2) art.171 CP RM. Din aceste rațiuni, la încadrare se va reține nu lit.f) alin.(2) art.171 CP RM, ci un concurs de infracțiuni între alin.(3) art.166¹ și art.171 (cu excepția lit.f) alin.(2)) CP RM. Soluția concursului de infracțiuni este justificată pe fundalul exegezei, potrivit căreia o infracțiune absorbantă nu poate avea un grad de prejudiciabilitate mai mic decât infracțiunea absorbită. Se reiterează că algoritmul de interpretare aplicabil în acest caz este următorul: lit.f) alin.(2) art.171 CP RM prevede o pedeapsă de la 5 la 12 ani de închisoare, iar alin.(3) art.166¹ CP RM prevede pedeapsa închisorii de la 6 la 10 ani. Întrucât violul săvârșit cu deosebită cruzime este comis de către un subiect special tipic, aplicabil va fi alin.(3) art.166¹ CP RM. Însă această din urmă normă nu acoperă integral gradul de prejudiciabilitate al faptei comise, fiind depășite limitele laturii obiective a torturii, considerent din care pentru a nu subevalua gradul de pericol social, dar, totodată, pentru a nu intra în coliziune cu principiul *non bis in idem*, autorul consideră că soluția cea mai optimală ar fi: concursul de infracțiuni dintre alin.(3) art.166¹ și art.171 (cu excepția lit.f) alin.(2)) CP RM.

Deși jurisprudența CtEDO [16, §108] admite caracterul imprudent al tratamentului inuman sau degradant, în contextul preceptului incriminator

consacrat în alin.(1) art.166¹ CP RM legiuitorul autohton nu concepe decât forma intenționată în raport cu urmările prejudiciabile. În fond, aceste manifestări imprudente constituie varietăți ale neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu. Totuși, pentru a se reține la încadrare infracțiunea de neglijență în serviciu este absolut obligatoriu ca inacțiunile respective să cauzeze daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice și juridice (alin.(1) art.329 CP RM). La aprecierea quantumului acestor daune se va ține cont de prevederea de la alin.(1) art.126 CP RM, fapt ce denotă că în cazul alin.(1) art.329 CP RM dauna cauzată prin infracțiune este exclusiv patrimonială, parametrii valorici ai căreia depășesc 20 de salarii medii lunare pe economie prognozate. Puțin probabil că valoarea pagubei pricinuite, de exemplu, sănătății depășește acest quantum, considerent din care cele săvârșite constituie o abatere disciplinară. Astfel, autorul consideră că un asemenea tratament sancționator nici pe departe nu este adecvat sistemului de valori sociale, motiv din care critică omisiunea legiuitorului de a interveni prin mijloace juridico-penale pentru fapta de tratament inuman sau degradant comis din imprudență. Cel mai convingător argument în susținerea acestei alegații rezidă în gradul de pericol social al respectivelor fapte [8, p.180]. Desigur, forma imprudentă a vinovăției minimalizează pericolul social, însă nu în măsura în care să constituie o inoportunitate incriminatoare. Iată de ce, autorul propune completarea alin.(1) art.166¹ CP RM cu cuvintele „sau din imprudență”, care să urmeze după sintagma „cauzarea intenționată”, remaniere legislativă care va contribui esențial la realizarea obligației pozitive a statului nostru de a aduce legislația internă în corespundere cu normele dreptului internațional pozitiv și cu jurisprudența CtEDO.

În planul cercetării semnelor secundare ale laturii subiective se relevă că nici scopul și nici motivul infracțiunii de la alin.(1) art.166¹ CP RM nu au relevanță la încadrare [12, p.25], putând influența doar individualizarea pedepsei. În contrast, în acord cu dispoziția de la alin.(3) art.166¹ CP RM, se cere ca făptuitorul să acționeze cu intenție directă calificată printr-un scop sau un motiv, considerent din care aceste două semne reprezintă obiect al probatoriului în cazul infracțiunii de tortură [11, p.58]. În același context, se explică că, *de lege lata*, infracțiunea de tortură se distinge în acest plan de fostul cadru incriminator (art.309¹ CP RM – abrogat), întrucât în vechea reglementare, reieșind din litera legii, nici scopul și nici motivul nu reprezentau semne obligatorii ale laturii subiective a infracțiunii prevăzute la art.309¹ CP RM (abrogat). O sintetizare a jurisprudenței CtEDO (în

special luând la bază cauza *Vladimir Romanov contra Rusiei* [17, §70]) a permis autorului să deducă că scopul urmărit – de a obține informații sau mărturisiri, de a pedepsi persoana, de a o intimida sau a exercita presiuni asupra acesteia – poate să lipsească în cazul torturii, fiind suplinat de amplitudinea celorlalte elemente, în special de elementul material. Din aceste rațiuni, autorul ajunge la concluzia că modelul incriminator abrogat (art.309¹ CP RM), în care scopul torturii era descris exemplificativ, era unul reușit, întrucât exista loc și pentru alte potențiale tendințe pe care le poate urmări torționarul. Iată de ce, se propune revenirea la textul incriminator anterior, astfel încât sintagma actuală din dispoziția de la alin.(3) art.166¹ CP RM – „*cu scopul de a*” să fie substituită cu cuvintele „*în special cu scopul de a*”, fapt care nu exclude însă intenția.

În definitivă, este analizat conținutul fiecăruia dintre subiecții speciali consacrați în prevederile alin.(1) și alin.(3) art.166¹ CP RM. Autorul distinge convențional trei categorii de subiecți speciali ai infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(3) art.166¹ CP RM: a) *autorități publice propriu-zise* – persoana publică; b) *autorități publice asimilate* – persoana care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice; persoana care acționează cu titlu oficial; c) *particularii* – persoane care acționează cu consimțământul expres sau tacit al persoanelor ce acționează cu titlu oficial. În special, autorul își concentrează eforturile asupra identificării conținutului sintagmei „*persoana care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice*”, dat fiind inexistența unei interpretări legale sau cel puțin cazuale în materie. O cercetare amplă permite autorului să deducă că noțiunea în cauză nu se reduce la autoritățile autoproclamate transnistrene. Sunt și alte persoane care își pot aroga atribuțiile unei autorități, ceea ce presupune că este valabilă și ipoteza persoanei care își arogă anumite împuterniciri ale autorității publice fiind și persoană publică (caz în care vorbim despre un exces de putere).

Capitolul 3 „Elemente circumstanțiale agravante ale infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant”, compus din opt subcapitole, este destinat interpretării semnificației juridico-penale pe care o implică fiecare dintre agravantele de la alin.(2) și (4) art.166¹ CP RM, precum și etalării raționamentelor de agravare a răspunderii penale pentru fiecare dintre elementele de diferențiere a răspunderii penale. Pentru a percepe esența, conținutul, particularitățile și condițiile reținerii la încadrare a unei sau altei agravante, dar și pentru a fi scosă în evidență aplicarea neuniformă a elementelor circumstanțiale agravante au fost aduse cazuri concrete selectate din practica judiciară a Republicii Moldova. Îndeosebi, această

notă caracteristică a fost evidențiată în raport cu elementele circumstanțiale agravante de la lit.e) alin.(2), respectiv de la lit.e) alin.(4) art.166¹ CP RM. Autorul constată că întrucât polițistul este, potrivit literei legii (alin.(1) și alin.(2) art.123 CP RM), atât persoană publică, cât și persoană cu funcție de răspundere, în contextul reținerii tratamente incriminate la art.166¹ CP RM, unii subiecți de aplicare în concret a legii penale recunosc polițistului calitatea de persoană cu funcție de răspundere, motiv din care rețin circumstanța agravantă prevăzută, în dependență de faptă, fie la lit.e) alin.(2), fie la lit.e) alin.(4) art.166¹ CP RM, iar alții îi rețin calitatea de persoană publică, încadrându-i faptele în acord cu variantele-tip. În rezultatul cercetării autorul ajunge la concluzia că reținerea la încadrare a lit.e) alin.(2) art.166¹ CP RM sau, după caz, a lit.e) alin.(4) art.166¹ CP RM în ipoteza comiterii torturii, tratamentului inuman sau degradant de către o autoritate care deține dubla calitate: de persoană publică și de persoană cu funcție de răspundere, se opune principiului *in dubio mitius*, potrivit căruia în cazul unei norme penale cu un conținut îndoielnic operează interpretarea cea mai favorabilă făptuitorului și, implicit, se încalcă principiul legalității (alin.(2) art.3 CP RM) [14, p.248]. Pentru a evita încălcarea acestor principii de către subiecții oficiali de aplicare în concret a legii penale, autorul propune excluderea sintagmei „*de o persoană cu funcție de răspundere*” din lit.e) alin.(2) și din lit.e) alin.(4) art.166¹ CP RM.

Se mai constată că circumstanța agravantă de la lit.a) alin.(2) sau, după caz, lit.a) alin.(4) art.166¹ CP RM implică o situație-premisă, fără de care respectiva agravantă nu poate fi reținută la încadrare, adică acea stare de minoritate, de existență a unei sarcini aflate în curs ori a unei stări de neputință a victimei, pe care se și grefează comiterea faptei prevăzute de elementul circumstanțial agravant. Dacă în rezultatul torturii, tratamentului inuman sau degradant aplicat asupra femeii gravide a fost distrus din imprudență produsul concepției, pe lângă agravanta de la lit.a) alin.(2) sau, după caz, lit.a) alin.(4) art.166¹ CP RM, se va mai reține și elementul circumstanțial prevăzut la lit.f) alin.(2) sau, după caz, la lit.f) alin.(4) art.166¹ CP RM.

De asemenea, a fost explicat mecanismul de configurare a pluralității de victime, a pluralității de făptuitori și a pluralității de urmări prejudiciabile, fiind puse pe tapet condițiile de operare a variantelor agravate avute în vedere. Astfel, autorul convine asupra faptului că pentru a fi reținută la calificare agravanta prevăzută la lit.b) alin.(2) sau la lit.b) alin.(4) art.166¹ CP RM trebuie să fie întrunite următoarele cerințe cumulative: să existe o pluralitate de victime, iar făptuitorul să manifeste intenție unică (dublă de

un scop unic) în raport cu torturarea, supunerea la tratament inuman sau degradant a cel puțin două persoane. Întrucât normele prevăzute la alin.(1) și alin.(3) art.166¹ CP RM constituie infracțiuni cu subiect calificat, lit.c) alin.(2) și lit.c) alin.(4) art.166¹ CP RM vor fi reținute doar în cazul în care pluralitatea de făptuitori vor întruni cerințele subiectului special al infracțiunii, iar persoanele care numai au contribuit la săvârșirea infracțiunilor în calitate de organizatori, instigatori sau complici vor răspunde pentru participare la infracțiunea de tortură, tratament inuman sau degradant, cu referire la art.42 alin.(3), (4) sau (5) CP RM.

Condiția *sine qua non* pe care o impune legiuitorul prin lit.d) alin.(2) și lit.d) alin.(4) art.166¹ CP RM vizează aplicarea efectivă a obiectelor sau instrumentelor subzistente; or, simpla lor deținere asupra persoanei la momentul comiterii respectivelor infracțiuni nu este în stare să angajeze răspunderea ei penală în baza variantelor agravate nominalizate [6, p.348]. Aceasta se explică prin faptul că legiuitorul nu agravează răspunderea penală pentru comiterea torturii, tratamentului inuman sau degradant de către o persoană înarmată sau dotată cu anumite instrumente, ci cel puțin pentru o afișare a armei, a instrumentelor speciale sau a altor obiecte adaptate acestui scop, făptuitorul urmărind intimidarea victimei, paralizarea reacției ei, provocarea temerii sau a stării de angoasă.

În același perimetru de cercetare a circumstanțelor agravante au fost disociate infracțiunile de la lit.d) alin.(2) art.166¹, respectiv, lit.d) alin.(4) art.166¹ CP RM și cea de la lit.b) alin.(2) art.328 CP RM. Acest demers a fost întreprins dat fiind faptul că săvârșirea torturii, tratamentului inuman sau degradant prin folosirea armei, instrumentelor speciale sau a altor obiecte adaptate acestui scop este o varietate a excesului de putere sau a depășirii atribuțiilor de serviciu, înscriindu-se în tipajul modalității faptice a infracțiunii prevăzute la art.328 CP RM, manifestate prin comiterea unei acțiuni de către persoana publică, respectiv persoana cu funcție de demnitate publică cu încălcarea unor cerințe sau circumstanțe speciale ori excepționale indicate în lege. În rezultatul analizei temeinice, autorul relevă că delimitarea infracțiunilor prevăzute la lit.d) alin.(2) și la lit.d) alin.(4) art.166¹ CP RM de excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu însoțită de aplicarea armei (lit.b) alin.(2) art.328 CP RM) se realizează în funcție de intenția pe care o urmărește făptuitorul în raport cu aplicarea armei. Dacă în primul caz făptuitorul recurge la folosirea efectivă a armei pentru a cauza intenționat dureri sau suferințe fizice ori psihice, atunci în al doilea caz prin aplicarea armei persoana publică, respectiv persoana cu

funcție de demnitate publică, încalcă doar regulile de aplicare a armei, neavând intenția să cauzeze careva dureri sau suferințe fizice ori psihice.

Elementele circumstanțiale consacrate la lit.f), g) alin.(2), respectiv, lit.f), g) alin.(4) art.166¹ CP RM ni se prezintă drept infracțiuni complexe, formă agravată a faptelor incriminate, astfel că elementul material al acestora constă într-o acțiune sau inacțiune specifică formei tipice a unei infracțiuni simple (alin.(1) sau, după caz, alin.(3) art.166¹ CP RM), în al cărei conținut se absoarbe, cu semnificația unei circumstanțe agravante, o faptă prevăzută de legea penală ca infracțiune de sine stătătoare (art.149 și art.157 CP RM), făcând ca întreaga activitate infracțională să se caracterizeze ca o infracțiune complexă. Pentru a reține în sarcina făptuitorului elementele circumstanțiale agravante de la lit.f), g) alin.(2) sau lit.f), g) alin.(4) art.166¹ CP RM, urmează să se stabilească incidența cumulativă a două condiții: *condiția de ordin obiectiv* (pluralitatea de urmări prejudiciabile, adică urmările primare succedate de urmările secundare, implicit pluralitatea obiectului juridic secundar și pluralitatea legăturii de cauzalitate dintre urmările primare și urmările subsecvente) și *condiția de ordin subiectiv* (față de urmările primare făptuitorul manifestă intenție, iar față de urmările secundare acesta manifestă imprudență).

Studiul jurisprudenței CtEDO a scos la iveală faptul că relele tratamente se pot solda și cu o tentativă de suicid. Deoarece această urmare prejudiciabilă a fost sesizată tocmai în contextul cauzelor examinate împotriva Republicii Moldova [1; 2], există premise serioase, consideră autorul, de a insera în legea penală națională numita urmare infracțională printre urmările subsecvente ale torturii, tratamentului inuman sau degradant. În această ordine de idei, cu titlu *de lege ferenda*, se propune completarea lit.g) alin.(2), respectiv, a lit.g) alin.(4) art.166¹ CP RM, astfel încât după cuvântul „*sinuciderea*” să urmeze „*ori tentativa de sinucidere a*”.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele obținute în cadrul cercetărilor întreprinse referitoare la răspunderea penală pentru tortură, tratament inuman sau degradant constau în:

1. Valorificarea doctrinei, a practicii judiciare naționale, a instrumentelor internaționale și regionale în materie de rele tratamente și a mecanismelor care le pun în acțiune.

2. **Soluționarea problemei științifice în domeniul de cercetare** constând în fundamentarea reconceptualizării incriminării torturii, tratamentu-

lui inuman sau degradant prin Legea nr.252 din 08.11.2012, fapt ce a determinat perceperea naturii juridice și a sferei de incidență a faptelor prevăzute la art.166¹ CP RM, în vederea creării premiselor teoretice de calificare corectă a respectivelor infracțiuni de către subiecții de aplicare în concret a legii penale.

3. Circumstanțierea gradului de compatibilizare între art.166¹ CP RM și mecanismele internaționale și regionale pentru apărarea drepturilor omului.

4. Elaborarea algoritmului de încadrare juridică a faptelor în acord cu art.166¹ CP RM, și anume: creionarea soluțiilor de calificare în raport cu anumite situații atipice presupunând erorile de fapt, participația penală, etapele activității infracționale neconsumate, intenția depășită etc.

5. Demonstrarea, în baza studiului empiric, că „pragul minim de gravitate” presupunând criteriul de disociere între relele tratamente incriminate la art.166¹ CP RM nu este o ficțiune juridică; or, instanțele naționale uzează de acesta la soluționarea cauzelor penale în materie.

6. Interpretarea proceselor psihice declanșate în cadrul mecanismului infracțional al relelor tratamente și verificarea coerenței dintre vinovăția consacrată pentru preceptele incriminatoare de la alin.(1) și alin.(3) art.166¹ CP RM, pe de o parte, și jurisprudența CtEDO, pe de altă parte.

7. Raționalizarea extinderii cercului de subiecți ai infracțiunilor prevăzute la art.166¹ CP RM prin Legea nr.252 din 08.11.2012 și desemnarea sferei de extindere în raport cu aceștia, în special prin reliefaarea conținutului exact al sintagmei „*persoana care, de facto, exercită atribuțiile unei autorități publice*”.

8. Justificarea diferențierii răspunderii penale pentru tortură, tratament inuman sau degradant în raport cu fiecare dintre elementele circumstanțiale agravante prevăzute la alin.(2) și alin.(4) art.166¹ CP RM și etalarea condițiilor în care devin operabile numitele circumstanțe.

9. Elucidarea criteriilor de delimitare a infracțiunilor prevăzute la art.166¹ CP RM de unele infracțiuni conexe, dar și disocierea acestora de influența coercitivă legală.

10. Soluționarea problemelor referitoare la concurența de norme penale și concursul de infracțiuni, privite în raport cu calificarea faptei conform art.166¹ CP RM.

11. Etalarea propunerilor *de lege ferenda* în raport cu cadrul incriminator al art.166¹ CP RM, orientate spre înlăturarea deficiențelor tehnico-juridice de care suferă norma în cauză.

Sintetizând asupra aspectelor de drept penal material abordate în studiul destinat răspunderii penale pentru tortură, tratament inuman sau degradant, se impun ca relevante următoarele **concluzii**:

1) Incriminarea torturii, tratamentului inuman sau degradant în Capitolul III din Părtea Specială a legii penale a Republicii Moldova constituie cea mai optimă soluție legislativă; or, reieșind din instrumentele și mecanismele internaționale și europene, dar și din natura preceptului incriminator prevăzut la art.166¹ CP RM, precum și din câmpul de aplicare a acestora, numitele conduite acoperă varii modalități prin care se lezează grav demnitatea umană [9, p.202].

2) Prin dispozițiile de la alin.(1) și alin.(3) art.166¹ CP RM nu se încalcă principiul legalității incriminării; or, omisiunea de a opera cu o descriere amplă a faptelor prejudiciabile reprimite comportă avantajul de a nu limita subiecții de aplicare a legii penale în aprecierea unui tip de tratament ca inuman ori degradant sau chiar ca tortură, fiind interpretat prin raportare la actualitate și, îndeosebi, la jurisprudența CtEDO în evoluție [15, p.91, 92].

3) Pentru existența infracțiunilor prevăzute la art.166¹ CP RM comise de autorități publice propriu-zise sau asimilate acestora, este absolut necesară existența prealabilă a unui serviciu în care numitele persoane își desfășoară activitatea, indiferent de natura actelor care ocazionatează săvârșirea relexor tratamente, iar elementul material trebuie să se regăsească într-o legătură directă cu funcția exercitată, nu însă să acționeze ca particulari; adică, la momentul comiterii infracțiunii ele trebuie să se afle în exercițiul funcțiunii sau să acționeze în regim de putere [14, p.243].

4) Consacrarea în exclusivitate a caracterului intenționat al relexor tratamente incriminate la alin.(1) art.166¹ CP RM se opune instrumentelor internaționale în materie și jurisprudenței CtEDO, care admite și caracterul imprudent al tratamentului inuman sau degradant [8, p.178].

5) Există o concurență între o parte și un întreg, în sensul art.118 CP RM, în cazul: art.155 CP RM și alin.(1), respectiv, alin.(3) art.166¹ CP RM; art.157 CP RM și lit.f) alin.(2), respectiv, lit.f) alin.(4) art.166¹ CP RM; art.149 CP RM și lit.g) alin.(2), respectiv, lit.g) alin.(4) art.166¹ CP RM; art.309 CP RM și alin.(1), respectiv, alin.(3) art.166¹ CP RM [7, p.91; 15, p.99, 130, 247].

6) Atestăm o concurență între o normă generală și una specială, în sensul art.116 CP RM, în cazul: alin.(1), respectiv, alin.(3) art.166¹ CP RM și lit.b) alin.(3) art.137 CP RM; art.328 CP RM și alin.(1), respectiv, alin.(3) art.166¹ CP RM [10, p.103; 15, p.87, 226].

7) Infracțiunile ce conțin agravante desemnate prin sintagma „*cu deosebită cruzime*” (lit.j) alin.(2) art.145, lit.e) alin.(2) art.151, lit.f) alin.(2) art.171 CP RM etc.) reprezintă conceptual cazuri particulare de realizare a torturii, tratamentului inuman sau degradant în înțelesul art.166¹ CP RM (sub aspect obiectiv), putând fi reținute doar particularilor care nu sunt subiecți ai infracțiunilor prevăzute la art.166¹ CP RM. Astfel, comiterea omorului, a vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății ori a violului cu deosebită cruzime de către subiecții speciali inserați în art.166¹ CP RM va adopta soluția concursului de infracțiuni dintre art.166¹ și art.145 sau, după caz, art.151 ori art.171 CP RM, fără ca pentru cele din urmă infracțiuni să se rețină agravanta „*cu deosebită cruzime*”, întru respectarea principiului *non bis in idem* [15, p.102, 250-251].

8) Reținerea la încadrare a lit.e) alin.(2) art.166¹ CP RM sau, după caz, a lit.e) alin.(4) art.166¹ CP RM în ipoteza comiterii torturii, tratamentului inuman sau degradant de către un polițist se opune principiului *in dubio mitius*, potrivit căruia în cazul unei norme penale cu un conținut îndoielnic operează interpretarea cea mai favorabilă făptuitorului [14, p.248].

În scopul perfecționării legii penale, urmărindu-se și cel de a contribui la interpretarea corectă și la aplicarea uniformă a art.166¹ CP RM, sunt formulate următoarele **recomandări**:

1) completarea alin.(1) art.166¹ CP RM cu cuvintele „*sau din imprudență*”, care să urmeze după sintagma „*cauzarea intenționată*”;

2) înlocuirea, în prevederea de la alin.(3) art.166¹ CP RM, a cuvintelor „*cu scopul de a*” prin „*în special cu scopul de a*”;

3) excluderea sintagmei „*de o persoană cu funcție de răspundere*” din lit.e) alin.(2) și din lit.e) alin.(4) art.166¹ CP RM;

4) completarea lit.g) alin.(2), respectiv, a lit.g) alin.(4) art.166¹ CP RM, astfel încât după cuvântul „*sinuciderea*” să urmeze „*ori tentativa de sinucidere a*”.

Avantajele acestor recomandări se evidențiază în următoarele domenii:

Domeniul legislativ: Prin implementarea recomandărilor propuse s-ar asigura unitatea sistemului juridic, precum și consecvența normelor juridico-penale, dar, deopotrivă, s-ar contribui esențial la realizarea obligației pozitive a statului nostru de a aduce legislația internă în corespundere cu normele dreptului internațional pozitiv și cu jurisprudența CtEDO.

• **Domeniul jurisprudențial:** S-ar asigura aplicarea corectă și unitară de către instanțele de judecată a normei prevăzute la art.166¹ CP RM.

• **Domeniul economic:** Se vor reduce cheltuielile generate de eventualele condamnări ale Republicii Moldova la CtEDO în legătură cu încălcarea art.3 din CoEDO.

Planul cercetărilor de perspectivă în investigarea temei este direcționat spre:

• Desfășurarea cercetărilor referitoare la erorile judiciare admise la încadrarea juridică a infracțiunilor în conformitate cu art.166¹ CP RM.

• Elaborarea unui proiect de Hotărâre a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de tortură, tratament inuman sau degradant (art.166¹ CP RM).

• Evaluarea impactului amendamentelor propuse incriminării de la art.166¹ CP RM asupra calității aplicării legii penale.

BIBLIOGRAFIE:

1. *Cauza Bulgaru contra Moldovei*. CtEDO, 30 septembrie 2014. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-154898> (Vizitat 12.08.2016)

2. *Cauza Colibaba contra Moldovei*. CtEDO, 23 octombrie 2007. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112774> (Vizitat 12.01.2016)

3. Codul penal al Republicii Moldova. Nr.985-XV din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129.

4. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova. Nr.1298 din 24.07.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr.54-55/502.

5. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.252 din 08.11.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.263-269.

6. Ursu D. Tortura, tratamentul inuman sau degradant săvârșite prin folosirea armei, instrumentelor speciale sau a altor obiecte adaptate acestui scop. În: Materialele Conferinței științifice internaționale cu genericul „Rolul științei și educației în implementarea Acordului de Asociere la Uniunea Europeană”, eveniment dedicat aniversării a 60 de ani ai academicianului V.Canțer: Chișinău, 5 februarie 2015. Iași: Vasiliana '98, 2015, p.345-348.

7. Ursu D. Delimitarea infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant (art.166¹ CP RM) de constrângerea de a face declarații (art.309 CP RM). În: Materialele Conferinței științifice internaționale cu genericul „Perspectivele și problemele integrării în spațiul european al cercetării și

educației” (Cahul, 5 iunie 2015). Vol.I. Cahul: US Cahul, Tipografia „Centrografic”, 2015, p.87-91.

8. Ursu D. Conotații juridico-penale privind tratamentul inuman sau degradant comis din imprudență. În: Rezumatele comunicărilor prezentate la Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (Chișinău, 10-11 noiembrie 2015). Seria „Științe socioumanistice”. Vol.II. Chișinău: CEP USM, 2015, p.177-180.

9. Ursu D. Fundamentarea criminalizării torturii, tratamentul inuman sau degradant drept infracțiuni contra demnității umane. În: Rezumatele comunicărilor prezentate la Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (Chișinău, 28-29 septembrie 2016). Seria „Științe socioumanistice”. Chișinău: CEP USM, 2016, p.198-202.

10. Ursu D. Reconceptualizarea incriminării torturii, tratamentul inuman sau degradant prin Legea nr.252 din 08.11.2012. În: Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”, 2016, nr.3, p.102-108.

11. Ursu D. Aspecte teoretice și practice privind scopul infracțiunii de tortură (art.166¹ alin.(3) CP RM). În: Revista Națională de Drept, 2016, nr.6, p.58-62.

12. Ursu D. Motivul infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant. În: Revista Națională de Drept, 2016, nr.7, p.25-29.

13. Ursu D. Conținutul obiectului juridic al infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant. În: Revista Națională de Drept, 2016, nr.8, p.26-30.

14. Ursu D. Dilema diferențierii răspunderii penale pentru relele tratamente comise de o persoană cu funcție de răspundere. În: Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”, 2016, nr.8(98), p.243-248.

15. Ursu D. Tortura, tratamentul inuman sau degradant: aspecte de drept penal material: Monografie. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017. 292 p.

16. *Affaire Gorodnitchev contre Russie*. CEDH, 24 Mai 2007. <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-80611> (Vizitat 13.06.2015)

17. *Case of Vladimir Romanov vs. Russia*. ECHR, 24 July 2008. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87836> (Vizitat 11.11.2015)

ADNOTARE

Ursu Daniela, „Răspunderea penală pentru tortură, tratament inuman sau degradant”, teză de doctor în drept la specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal, Chișinău, 2017

Structura lucrării: Introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 247 titluri, 165 pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 10 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: tortură, tratament inuman, tratament degradant, durere, suferință fizică, suferință psihică, demnitate umană, intimidare, exercitare de presiuni, motiv de discriminare.

Domeniul de studiu. Lucrarea face parte din domeniul Dreptului penal, Partea Specială. Studiul este axat pe analiza juridico-penală a infracțiunilor prevăzute la art.166¹ CP RM.

Scopul lucrării rezidă în elaborarea concepției științifico-practice privind răspunderea penală pentru tortură, tratament inuman sau degradant, fapte prejudiciabile incriminate la art.166¹ CP RM, în accepțiunea aspectelor *de lege lata* și *de lege ferenda*.

Obiectivele: determinarea naturii juridice a torturii, tratamentul inuman sau degradant; analiza juridico-penală a elementelor constitutive și a elementelor circumstanțiale agravante ale infracțiunilor prevăzute la art.166¹ CP RM; soluționarea problemelor de încadrare ce derivă din concurența de norme penale și concursul de infracțiuni, privite în raport cu art.166¹ CP RM; conturarea carențelor ce marchează, în viziunea autorului, norma de la art.166¹ CP RM etc.

Noutatea științifică și originalitatea rezultatelor obținute constă în cercetarea complexă a răspunderii penale pentru faptele prejudiciabile incriminate la art.166¹ CP RM la nivel de teză de doctorat. Demersul a finalizat cu **soluționarea problemei științifice** constând în fundamentarea reconceptualizării incriminării torturii, tratamentul inuman sau degradant prin Legea nr.252 din 08.11.2012, fapt ce a determinat perceperea naturii juridice și a sferei de incidență a faptelor prevăzute la art.166¹ CP RM, în vederea creării premiselor teoretice de calificare corectă a respectivelor infracțiuni de către subiecții de aplicare în concret a legii penale.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Studiul realizat reprezintă o bază conceptuală care descrie la nivel teoretic: algoritmul de aplicare a art.166¹ CP RM în procesul de încadrare juridică; modalitățile faptice ale relexelor tratamente incriminate în art.166¹ CP RM desprinse din jurisprudența CtEDO în materie; soluțiile de ajustare a cadrului incriminator la standardele europene etc., rezultate care pot fi receptate în activitatea științifică, instructiv-formativă, în activitatea practică a organelor de drept și în procesul de legiferare.

Implementarea rezultatelor științifice își găsește oglindire în procesul de instruire a studenților, masteranzilor din cadrul instituțiilor de învățământ superior cu profil juridic, dar și în activitatea practică a organelor de drept.

АННОТАЦИЯ

Урсу Даниела, «Уголовная ответственность за пытки, бесчеловечное или унижающее достоинство обращение, диссертация на соискание ученой степени доктора права, Специальность 554.01 – Уголовное и уголовно-исполнительное право, Кишинэу, 2017 г.

Структура диссертации: Введение, 3 главы, общие выводы и рекомендации, список литературы из 247 наименований, 165 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 10 научных работах.

Ключевые слова: пытка, бесчеловечное обращение, унижающее достоинство обращение, боль, физическое страдание, психическое страдание, человеческое достоинство, запугивание, оказание давления, причина дискриминации.

Область исследования. Работа относится к сфере уголовного права, часть Особенная. Исследование сосредоточено на уголовно-правовом анализе преступлений, предусмотренных ст.166¹ УК РМ.

Цель работы состоит в разработке научно-практической концепции уголовной ответственности за применение пыток, бесчеловечного или унижающего достоинство обращения, вредные деяния, инкриминируемые в ст.166¹ УК РМ, с точки зрения *de lege lata* и *de lege ferenda*.

Задачи исследования: определение правовой природы пытки, бесчеловечного или унижающего достоинство обращения; уголовно-правовой анализ составляющих элементов и отягчающих обстоятельств преступлений, предусмотренных ст.166¹ УК РМ; решение проблем квалификации преступлений, вытекающих из конкуренции уголовных норм и совокупности преступлений, рассматриваемых в свете ст.166¹ УК РМ; обозначение недостатков, которыми страдает, по мнению автора, положение ст.166¹ УК РМ и т.д.

Научная новизна и оригинальность полученных результатов заключается в комплексном исследовании, на уровне докторской диссертации, уголовной ответственности за вредные деяния, инкриминируемые в ст.166¹ УК РМ. Это исследование привело к **решению научной проблемы**, заключающейся в обосновании реконцептуализации инкриминирования пытки, бесчеловечного и унижающего достоинство обращения Законом № 252 от 08.11.2012 г., что позволило определить правовую природу и сферу действия деяний, инкриминируемых в ст.166¹ УК РМ, в целях создания теоретических предпосылок для правильной юридической квалификации расследуемых деяний субъектами, применяющими уголовный закон.

Теоретическая значимость и практическая применимость результатов исследования. Настоящее исследование представляет собой концептуальную основу, которая описывает на теоретическом уровне: алгоритм применения ст.166¹ УК РМ в процессе квалификации; фактические способы плохого обращения, инкриминируемые в ст.166¹ УК РМ и соотнесенные с юриспруденцией ЕСПЧ по данным вопросам; решения по приведению основ обвинения в соответствии с международными стандартами т.д. Эти результаты могут быть использованы в научной, образовательной деятельности, в практической деятельности правоохранительных органов, а также в законодательстве.

Внедрение научных результатов находит свое отражение в процессе обучения студентов, аспирантов высших учебных заведений юридического профиля, а также в практической деятельности правоохранительных органов.

ABSTRACT

**Ursu Daniela, "Criminal liability for torture, inhuman or degrading treatment",
PhD Thesis in Law, Speciality 554.01 – Criminal Law and law of penal execution,
Chisinau, 2017**

Thesis structure: Introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, references composed of 247 titles, 165 pages of main text. The results obtained have been published in 10 scientific works.

Key words: torture, inhuman treatment, degrading treatment, pain, bodily sufferings, mental sufferings, human dignity, intimidation, exercise of pressure, reasons for discrimination.

Field of study. This thesis is included into the Special Part of Criminal Law. The study is focused on legal and criminal analysis of the offences stipulated in article 166¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova.

The goal of the thesis lies in developing scientific and practical concept of criminal liability for torture, inhuman or degrading treatment, the prejudicial deeds incriminated in article 166¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova, in the meaning of the aspects of *lex lata* and *lex ferenda*.

Objectives of research: identification of the legal nature of torture, inhuman or degrading treatment; legal and criminal analysis of the constitutive elements and aggravating circumstantial elements of the offences stipulated in article 166¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova; settlement of the classification issues arising from the concurrence of criminal rules and cumulative offences viewed in correlation with article 166¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova; outlining of the lacks in the provision of article 166¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova, etc.

Scientific novelty and originality of the results obtained lies in complex research of criminal liability for the prejudicial deeds incriminated in article 166¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova, at the level of the Ph.D. thesis. Such a step ended with **settlement of a scientific problem** lying in substantiation of reconceptualisation of incriminating the torture, inhuman or degrading treatment through the prism of Law no.252 dated the 08th of November 2012. This led to comprehension of the legal nature and of the field of incidence of the deeds incriminated in article 166¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova, for the purpose of creation of the theoretical preconditions for correct legal classification by the subjects of the investigated prejudicial deeds in the contest of specific application of Criminal Law.

Theoretical significance and applicative value of the thesis. The study realised represents a conceptual basis describing at the theoretical level: algorithm of application of article 166¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova within the legal classification process; actual ways of maltreatments incriminated in article 166¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova, detached from the ECHR jurisprudence related thereto; solutions for harmonisation of the incriminatory framework, etc., results that may take hold in scientific activities, in teaching and training activities, in practical activities of the law-enforcement authorities and within the process of law-making.

Implementation of scientific results is reflected in the process of students and master degree students training at the higher educational institutions of juridical profile, as well as in practical activities of the law-enforcement authorities.

URSU Daniela

**RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU TORTURĂ,
TRATAMENT INUMAN SAU DEGRADANT**

Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar 19.04.2017.
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar 1,75.

Formatul hârtiei 60×84 ¹/₁₆
Tirajul 50 ex.
Comanda nr. _____.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. A.Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009